

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Կ Ա Մ Ք Ի Ո Ւ Ժ Ը

JUN 27 1981

64

ԱՆՀԱՏՆԵՐՈՒ Թէ ժողովուրդներու կեանքին մէջ կամքը այն է, ինչ որ է աւելը բոյսերուն համար. աւելը, որուն վաղքը բոյսերու երակներուն մէջ կեանքի սարսուռը կը տանի արեւին բացուած տերեւներուն և աճումի հրաշքով կը պսակէ զանոնք: Եթէ պէտք ըլլար անպայման սահմանել, թերեւս պիտի ըսէինք որ կամքը՝ կեանքին անյողգողղ նայելու, նպատակի մը ձգտելու ուժն է, բարձունքներու երազէն բռնկուիլը. մէկ խօսքով, կամքը կը սնի տեսիլքով: Հետեւաբար ինչպէս անտեսիլք անհատներու, նմանապէս և ապագայի տեսիլքը չունեցող ժողովուրդներու կեանքը աննպատակ է ու անբերրի, խոտի ժամանակաւոր գոյութիւն մը պարզապէս:

Սակայն, ամէն բանէ վեր, կամքը փաստն է բարոյալքումի և յուսահատութեան բացակայութեան: Կամքն է որ անհատին կուտայ կաղնիի տոկունութիւն, չարիքի և աղէտի ուրականին առջև չխոնարհելու ուժ, հաւատք՝ դէպի այն ամէնը ինչ որ գեղեցիկ է ու բարձր և որուն համար կ'արժէ ու պէ՛տք է ապրիլ կեանքը՝ օրերու և տարիներու այնքան սահմանափակ թիւով մը մեղի պարգևուած: Պատմութիւնը մեղի կը սորվեցնէ թէ ինչպէ՛ս մեծ ժողովուրդներ, բիրտ ուժի յենարանին ապաւինած տիրեր են մարդոց և երկիրներու, և իրենց անմիջական նպատակը իրագործած՝ չեն կրցած նայիլ ապագային, յայտնատեսներ չեն եղած, չեն ունեցած դէպի վեր սլանալու պիւրկ մկանք, մնացեր են գամուած հողին ու անկէ եկած վաղանցիկ հաճոյքներուն, և հետեւաբար բարոյալքումը անտեսանելիօրէն սողոսկեր է անոնց նկարագիրէն ներս, քանդեր է դիմադրելու ամէն պատնէշ և ի վերջոյ՝ յուսահատութիւնը զիրենք թաղեր է կործանումի խաւարին մէջ:

Մինչ, միւս կողմէ, նոյն պատմութիւնը կու տայ օրինակը փոքր ժողովուրդներու՝ որոնց հազարաւոր տարիներու վրայ ինկած կեանքը շարունակական հանդէս մըն է ապրելու կամքէն զրոպանակուած ստեղծագործութեան, անյողգողղ աշխատանքի, ձրգտումի: Ասոնք երազ ունեցող ցեղերն են, և պարբերաբար իրենց հասնող բիրտ փոթորիկները ո՛չ մէկ վայրկեան կրնան նսեմացնել այդ երազին չքեղութիւնն ու փայլը: Կամքը, անոնց համար, անապատի «հրեղէն սիւն»ն է որ զանոնք դէպի կեանքի «աւետեաց երկիր»ը կ'առաջնորդէ: Այսպիսիներ վախը չեն տեսներ, ո՛չ ալ յուսալքումը, որովհետեւ իրենց աչքերը չողչողուն տեսիլքով մը գրաւուած են. իրենց ոտքերը կը սահին խոչընդոտներու վրայէն,

արգելքները չեն փշրեր՝ սակայն չեն ալ փշրուիր անոնցմէ։
Անոնք մարդկային կեանքի փիւնիկ թռչուններն են։

* * *

Հայն ալ, անտարակոյս, ժողովուրդներու այս երկրորդ խումբին կը պատկանի, որովհետեւ անոր հազարաւոր տարիներու կեանքը արիւնոտ այլ գեղեցիկ փաստ մըն է ապրելու բայց մանաւանդ ստեղծագործելու չտկարացող կամքի։ Երբ, գրագէտին պատմումով, անօթի և հալածական հայ մանուկը իր մատիկով անապատի աւազին վրայ հայերէն գիրերը կը շարէ, ապա ուրեմն ցեղային այդ ապրելու կամքին համար վկայած կ'ըլլայ. նոյն բանը ըրած է հայը, դարերով, երբ անընդմէջ յարձակումներէ կամ աղէտներէ ետք վերադարձեր է իր բնակավայրը՝ ոչինչէն վերստին ստեղծելու ինչ որ իր տաղանդին ու ձեռքին արդիւնքն էր։ Ամէն անգամ երբ աւերումի փոշին իջեր ու ծանրացեր է մեր հողին, բռնութեան անխուսափելի մէկ օրէնքով՝ կեանքի կանաչ ու թարմ ծիրը բարձրացուցեր է տակաւին տկար իր հասակը և հաստատեր ապրելու մեր տենչը։ Հայուն բազմադարեան կեանքը միակ և գեղեցիկ երգ մըն է փառաբանութեան։

Սակայն իրը պատերուն չուքին և խոնաւութեան մէջ ապրող թղուկ խոտին կեանքը չէ, առանձնացած, հովերէ պաշտպանուած, խորշակներէ ապահով, առօրեայի առողջ հոսանքէն կտրուած։ Ո՛չ, Հայունը պայքարի կեանքն է հո՛ն, բաց դաշտին մէջ, բուքին առջև ու բարկ արեւին տակ, առանձին, ինք իր մատներով իր այսօրը և ապագան կառուցանող։ Իրը՝ իմաստով լի, ըմբռնուած, նպատակասլաց կեանքն է, որուն յատակը նիւթը չի կաղմեր։

Իրեւ մշակոյթ ինչ որ փրկուեր է դարերու աւերէն, աւելի քան բաւարար է վկայելու հայուն կամքի և ստեղծագործութեան առաքինութիւններէն. կեանքի հասկացողութեան գիծեր ասոնք՝ որոնցմով ան հպարտօրէն և պայծառ ճակատով մուտք կը գործէ ժողովուրդներու մեծ ընտանիքէն ներս, արդարօրէն առնելու բնտրեալներու աթոռը։ Փոքր ժողովուրդ՝ մեծ ու ամուր մշակոյթով, զոր ան կերտեր է միմիայն իր կամքի ուժին յենած, միսմիւնակը, երևութապէս անյաղթահարելի պատուարներու դէմ մաքառելով։ Փոքր ժողովուրդ՝ մեծ ու չքեղ տեսիլքով, որուն համար ան յաճախ զոհեր է ինչ որ ամենէն թանկագինն էր իրեն համար — կեանքը՝ որպէսզի «մահը կոխէ» և ապրի։ Ապրի՝ իր տեսիլքին իրականացման համար, ստեղծէ՝ որպէսզի իրմէ ծնող գեղեցկութիւնները զարդարեն իր ու մարդկութեան հոգեկան գոնձարանները։

Այդ աննուաղ կամքն է որ դարձեալ ինքզինք կը յայտնէ հիմա, երբ հայը, Հայաստանի մէջ թէ արտասահմանի, կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ այնպէս ինչպէս ըրեր էին իր նախահայրերը, միշտ նոյն տեսիլքէն առաջնորդուած և չտկարացող քայլերով դէպի իր լուսեղէն ապագան զիմող։

Ա. Գ.